

Ez kőkemény munka

Beszélgetés Szebeni András fotóművésszel

Dee Dimarco és Szebeni András Mexikóban, felvételszünetben

SÓVÁRI ZSUZSA FELVÉTELE

- Az Esterházy Péterrel készült közös könyvükben a Vajszinű árnyalat, 1998-ban azt írta a szerzőtárs, hogy a rendszerváltó tüntetéseken még a rosszcélú embereket is szépen látta. A Demokratikus Charta legutóbbi tüntetésén ön is részt vett. Milyenek voltak az ottani arcok?

- Jól mondja, ezúttal nem dolgozni voltam, hanem tüntetni. Egy kis fényképezőgéppé perze ott volt a belső zsebemben. Azért vettem részt a demonstráción, mert a két médium szak szervezetei erre hívták fel a tájékoztatás munkáit. Rossz kedvűen indultam el, mert nem a mindennapi kenyérért kellett felnyúlni. Ha evidenciákért kell ott lenni, akkor az ember elszomorodik. Nagyon egyetértek ugyanis Eörsi Istvánnak a tüntetés napján a Népszabadságban megjelent cikkének zárogondolatával: olyan országban szeretnék már végre élni, ahol nem kell olyan alapvető dolgokért, mint a sajtószabadság tüntetni. Nagyon tetszett, amikor a tömegben járkáló színészek azt mondták, hogy mára csak az emberi arc és az emberi hang maradt. Nos, nagyon sok ilyen emberi arcot láttam a tüntetésen. Vidám, bár néha fanyar, melankolikus tekintetekkel találkoztam lépten-nyomon. Pödörött bajszokat és hatalmas hangerősítőket viszont nem láttam. A Charta-tüntetésen a tömeg az értelem erejével próbált hatni. Nekem végig Gandhi erőszakmentes ellenállási mozgalma járt az eszemben, miközben tudjuk: a kormányerők az emberi hangot és az emberi arcot letörlik a képernyőről és kiperancsolják a rádióból.

- Nem dramatizálja ön túl a médiában történeteket? Jól értesültek szerint ez az egész a körüton túl senkit sem érdekel.

- Nem én, hanem a másik oldal dramatizálja túl a helyzetet. Nem tudom, hogy nevessek vagy sirjak vagy kínomban vigyorogjak, ugyanis a nyugodt, csendes tüntetés után hazaérve megnéztem a tévé Paraboláját. Láthattam a tobzódó kormánypárti humort. A közszolgálati televízió műsora pártpolitikai műsorra változik. A sajtó, az értelmiség és a művészet mindig szemben áll a mindenkor hatalommal. Ez azért van, mert a hatalom mindig lassúbb, bebetonozottabb, mint az előbbieket.

- Egyesek szerint az egész média-puccs csupán egy szélsőjobboldali hatalomátvitel előfutára volt.

- Egyértelműen látszik, hogy a fegyveres erővel is bíró kevély és dölyfös belügyminiszter a kormányfő távollétében milyen célból engedte meg a médiában tett lépéseket. A leváltásokban és a letiltásokban, a műsorok megszüntetésében az intézményszerűség engedelmeskedett. A magyar sajtó többsége nagyon jól látja, hogy miről van szó, míg a pítói percmeserkék nem hajlandók tudomásul venni az öket ért bírálatokat. A tévében és a rádióban működő új tisztoga-

tóknak, ha van szakmai múltjuk, akkor az felejthető. Csak jelenük van, jövőjük nincs.

- Szinte minden évszakban van egy-egy Charta-tüntetés. Mondja, van ezeknek értelmük?

- Azt hiszem, van. Könnyen elfeledjük az erőszakos, majd a puha diktatúra éveit. Akkor is voltak kreatív alkotók, akik tették, ami a kötelességük. Az író írt, a fotográfus fényképezett, függetlenül attól, hogy az írás a fiókban, a fénykép vagy a film pedig dobozban maradt.

- Ezek a tüntetések is az utókor-nak szólnak tehát?

- Azt mutatják, hogy megtettük, amit kellett, és a lelkiismeretünk nyugodt lehet. A művészek dolga, hogy tükröt tartanak a jelennek. Nagyon remélem, hogy az utókor majd reálisan látja a helyzetet e képek alapján.

- Konrád György a tüntetés utáni városházi gyűlésen alelnököknek nevezte a két médium teljes elnöki joggal felruházott alelnökeit.

- Nem tudok ezzel mit kezdeni. Politikai nézeteiktől függetlenül nagyon becsülöm azokat, akik szakmailag már letettek valamit az asztalra. Tölem nevezhetik alelnököknek, de tejfának is a két urat. Nem tudom, hogy milyen sajtómúltjuk van. Gondolom, nem is nagyon rendelkeznek ilyesmivel. Olyan ez, mint amikor valaki fehér bottal a kezében bekopogtat egy redakcióba, hogy képszerkesztő szeretne lenni.

- Tejfának nevezte az alelnököket?

- „Teljes joggal felruházott alelnökök”. Kösse össze a négy szó első betűit. Nézze, az alanyt és állítmányt egyeztetni nem tudó médiumfőnök olyan kérdést tesz fel a Sony vezetőjének, hogy a negyvenhármas cipőbe bele lehet-e lépni ötvenhatos lábbal. A válasz: nem. Az Egyenleg főszerkesztője feltehetően rosszul fogalmazott a nyári sajtótájékoztatóján, amikor a kazettákról beszélt. De ez egy másik kérdés. Ne erről beszéljünk. Arról beszéljünk, hogy tavaly október 23-án náciapokás suhancok belefójtották a szót a köztársaság elnökébe. Én ott voltam a téren. Ha a sajtó ezt megírja, akkor máris kész a válasz: a sajtó kelti az ország rossz hírét. Ha megpróbálok beleélni magam a belügyminiszter úr és a miniszterelnök úr helyzetébe – bár ez nagyon nehéz –, az az érzésem, hogy kapkodnak és e végső napokban szoronganak, emiatt csacsakaságok tömegét követik el és butaságokat beszélnek. Úgy érzem, hogy sumóbirkózók verekednek itt teniszezőkkel. Médiafőnökök újságírókkal. Mindez nem a szakma belügye. Arról van szó, hogy Kovács Jánosnak és Szabó Józsefnek tájékozottak kell lenni, hogy jövőre választhasson.

- Nem túl szorgalmas ön? Újabb albuma jelenik meg hamarosan. Beszélné erről?

- A könyv címe: Dimarco-

változatok. Két nyelven fog megjelenni: angolul és magyarul. Tavasszal még azt mondtam, hogy most egy ideig nem akarok politikai-társadalmi kérdésekkel foglalkozni. Azt mondtam, hogy a következő albumom témája a nő lesz. A december elején megjelenő könyv egyetlen szereplője Dee Dimarco. Fiatal kanadai színésznő és táncosnő. Fantasztikus figura. Szőke, törékeny, vékony, tehát ideális alkat arra, hogy fényképezni lehessen. Akkor ismertem meg, amikor egy film próbafelvételére jött forgatni Magyarországra. A fotókat itt, Pesten, Torontóban és Mexikóban készítettük. Az egyik tipikusan európai, a másik igazi észak-amerikai helyszín, míg a harmadik kimondottan egzotikus világ. Arról szól a könyv, hogy a szépség szubsztanciája: a nő, a női test, a női formák. A képek megpróbálnak fintort vagy grimaszt vágni ennek a mai világnak, amely tele van erőszakkal és gonoszsággal, kirekesztéssel, a másság gyűlöletével. Ha lehet egyáltalán célja egy könyvnek, akkor az az, hogy az emberek kezdjenek el gondolkodni: nem lenne-e jobb egymásra figyelni, arra, aki fontos. És akkor nem puszkát után nyúlnának az emberek. Életigenlő könyvet szerettem volna csinálni. Végig fekete-fehérben dolgoztam, ami nagy kihívás mind a modellnek, mind nekem.

- Miért éppen külföldi modellel dolgozott? Nincs elég szép magyar lány idehaza?

- Azért, mert sajnos a hazai hölgyek, akik kamera elé állnak, még mindig nem tudják, hogy ez az egész nemcsak szórakozás, hanem kőkemény munka is. Nem ismerik azt, hogy mit jelent hajnalban felkelni, kipihentnek lenni. Nem lehet például bármikor enni, és a két fotózás között, mondjuk, hajnal és alkonyat között órákat napozni. Időre és pénzre megy a játék.

- Ön nemcsak Dimarco-albumot készített, hanem ott volt Kenderesen is, amikor Horthy Miklós hamvait eltemették. Mit látott?

- Ez volt a magyar posztmodern. A késő újkori hülyeség. Nem az ellen van kifogásom, hogy Horthy Miklós magyar földben nyugodjon. A körítés, a szereplők voltak morbidak. A Kenderesen készített felvételeim megjelennek majd az Év képei albumban. Nos, az ott látott arcok kissé elkésztőek és néha szánalmasak voltak. Az egykori cselédek arca és a majd-hogy panoptikumba illő, harsabajuszos, kacagányos bácsik. Félelmetesek voltak viszont azok a fiatalok, akik második világháborús páncélsíkokban hat órán át álltak valamilyen honvédó egyesület parancsára Horthy kriptája előtt. Úgy éreztem, hogy nem is a XX. században élek, hanem valamilyen panoptikumban vagyok.

Pogonyi Lajos